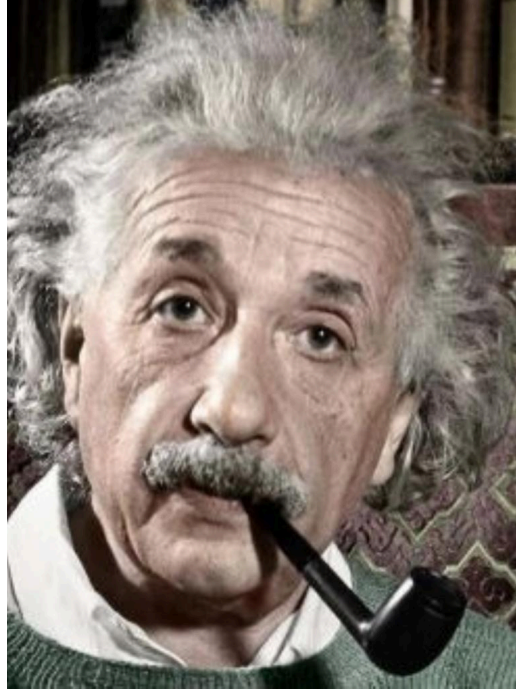

Albert Einsteinin Atatürke Yazdığı Mektup

– Halit Durucan · 05 Aralık 2024

Albert Einstein'dan Atatürk'e Mektup

Dünyanın en önde gelen liderleri savaşlarda karşı karşıya geldiği Mustafa Kemal'e saygı duymuşlardır. Mektuplaşmalar ve yardımlaşmalar olmuştur. Acaba bilim insanları Mustafa Kemal'e nasıl bakıyorlardı; merak ediyordum mektuplaşmaları ya da görüşmeleri olmuş mu? diye.

Birkaç yerden Albert Einstein'ın Atatürk'e bir mektup yazdığını işitmişim. Niçin mektup yazdığımı merak edip araştırdığımda çok ilgin bir durum gördüm. Kim bilir, bunu çok insan biliyordu ama ben bilmiyordum. Bu makalemi bu sebeple kaleme aldım.

Alıntı: Strasam.org

Önce Albert Einstein'ı kısaca tanıyalım:

Albert Einstein Almanya'da doğan Yahudi asıllı ünlü fizikçidir. 14 Mart 1879'de Alman İmparatorluğunda doğmuş, 18 Nisan 1955'te New Jersey Amerika'da hayata gözlerini yummuştur. $E=mc^2$ denklemini bulmuştur. 1921'de Nobel Ödülü kazanan Einstein modern fiziğin kurulmasında önemli katkıları olmuştur.

Albert Einstein, yaşamını ve meslek hayatını zorlaştıran Nazi baskısına dayanamayıp Paris'e taşındı. Ancak Almanya'da bulunan Yahudi profesörler hala güvende değillerdi. Bu değerli ve tecrübeli insanlar sığınacakları güvenli bir ülke arıyorlardı. Tam da bu nedenden ötürü 17 Eylül 1933 tarihinde Albert Einstein imzalı bir mektup Atatürk'e teslim edilmek üzere T.C. Başbakanlığına gönderildi. Dünya bilim ve yeni icatlar tarihine yön veren önemli isimlerden Albert Einstein 1930'lu yıllarda Atatürk'e yazdığı mektubun hikâyesini yakından inceleyelim.

"Ekselansları" şeklinde başlayan bu mektubun tamamı şu şekildeydi:

Ekselansları; Dünya Birliği'nin şeref başkanı olarak, Almanya'dan 40 profesör ve doktorun bilimsel ve tıbbi çalışmalarına Türkiye'de devam etmelerine müsaade vermeniz için başvuruda bulunmayı ekselanslarından rica ediyorum. Sözü edilen kişiler, Almanya'da yürürlükte olan yasalar nedeniyle mesleklerini icra edememektedirler. Çoğu geniş tecrübe, bilgi ve ilmi liyakat sahibi olan bu kişiler, yeni bir ülkede yaşadıkları takdirde son derece faydalı olacaklarını ispat edebilirler. Ekselanslarından ülkenizde yerleşmeleri ve çalışmalarına devam etmeleri için izin vermeniz konusunda başvuruda bulunduğumuz tecrübe sahibi uzman ve seçkin akademisyen olan bu 40 kişi, birliğimize yapılan çok sayıda başvuru arasından seçilmişlerdir. Bu bilim adamları, bir yıl müddetle hükümetinizin talimatları doğrultusunda kurumlarınızın herhangi birinde hiçbir karşılık beklemeden çalışmayı arzu etmektedirler. Bu başvuruya destek vermek maksadıyla hükümetinizin talebi kabul etmesi halinde sadece yüksek seviyede bir insani faaliyette bulunmuş olmakla kalmayacağınızı, bunun ülkenize de ayrıca kazanç getireceği ümidimi ifade etme cüretini buluyorum.

Ekselanslarının sadık hizmetkârı olmaktan şeref duyan,

Prof. Albert Einstein.

Bu mektubu okuyan dönemin Başbakanı İsmet İnönü, mektubu o dönemde görev yapan Milli Eğitim Bakanı Reşit Galip Bey'e gönderdi. Lakin sonuç olumsuzdu. Ve İsmet İnönü, Einstein'e şu cevabi mektubu gönderdi:

Saygıdeğer Profesör, iktidardaki hükümetin politikası gereği Almanya da bilimsel ve tıbbi çalışmalarını yerine getiremeyen 40 profesör ve doktorun Türkiye'ye kabulünü dileyen mektubunuzu aldım. Bu beylerin hükümetimiz kuruluşlarında bir yıl ücretsiz çalışmayı kabul ettiklerini gördüm. Teklifiniz çok çekici olmasına rağmen ülkemiz kanun ve nizamları gereği size olumlu cevap verme imkânı göremiyorum. Saygıdeğer profesör, bildiğiniz gibi şu anda kırktan fazla profesör ve doktor istihdam etmiş durumdayız. Çoğu benzer nitelik ve kapasitede olan bu şahıslar da aynı politik şartlar altındadırlar. Bu profesör ve doktorlar burada geçerli kanun ve şartlar altında çalışmayı kabul etmişlerdir. Şimdiki halde, çeşitli kültür, dil ve kökenlerden gelmiş üyelerle çok hassas bir oluşum geliştirmeye çalışıyoruz. O nedenle içinde bulunduğumuz şartlar gereği daha fazla personel istihdam etmemizin mümkün olmadığını üzülerek bildiririm.

Saygıdeğer profesör,

Arzunuzu yerine getirememenin üzüntüsünü ifade eder, en iyi duygularıma inanmanızı rica ederim.

İsmet İnönü

Talep reddedilmişti. Fakat buna rağmen Einstein'in istediği 40 bilim insanı olmasa da, toplamda 190 kadar Alman bilim insanı Atatürk sayesinde Türkiye'ye geldiler ve o zorlu dönemde çalışma imkânı buldular. Başbakan İnönü ve kabinesinin muhalefetine rağmen bu önemli bilim adamlarına Atatürk, Türk üniversitelerinin kapsını aralamaktan çekinmemiştir.

Mustafa Kemal Atatürk bu bilim insanlarından önde gelenlerini, Dolmabahçe Sarayı'nda konuk olan İran Şahı şerefine verilen bir ziyafete davet etti. Hepsisiyle tek tek görüşüp, "hoş geldiniz" dedi. Hatta bu davette İran Şahının dişlerini tedavi eden Profesör Alfred Kantorowicz'i de bulunuyordu. Göz hekimi Joseph Igersheimer ise Şah için yeni gözlük reçetesi yazmıştı.

Albert Einstein ise ne oldu dersiniz? Albert Einstein, mektubuna Türkiye'den olumsuz cevap aldıktan sonra 1933 yılında ülkesini terk etti ve ABD'nin New Jersey eyaletinde yer alan İleri Araştırmalar Enstitüsü'nde çalışmaya başladı. Bir Amerikan vatandaşı olarak orada yaptığı bilimsel araştırmalar ABD'ye çok büyük katkılar sağlamıştır. Amerika'da yaşam ve politik ortam oldukça rahat olduğu için milliyetçilik, savaş ve şiddet karşıtı birçok açık-lama yaptı. Siyonizm fikrini desteklemekten çekinmedi 1939 yılında Einstein, 2 Alman kimyacının uranyum atomunu parçaladığını öğrendi. dönemin ABD Başkanı olan Franklin D. Roosevelt'e bir mektup yazdı. Bu mektupta atom parçalama çalışmalarının Almanya tarafından atom bombası yaratmak için kullanılabileceği ve bu sebeple ABD'nin de bu alanda kendi çalışmalarına başlaması gerektiğini yazıyordu.

Einstein'in önerisi neticesinde, Manhattan Projesi adı verilen ve ilk iki atom bombasının üretilmesini sağlayan çalışmalar başlatıldı. 1945 yılında ABD, Japonya'yı atom bombasıyla vurduğu zaman Albert Einstein bu duruma oldukça üzüldü ve nükleer silahların yasaklanması için bir kampanya başlattı. Albert Einstein, 18 Nisan 1955 tarihinde ABD'nin New Jersey eyaletinde hayata gözlerini yumdu.

Ölümünden önce Atatürk için şu sözleri söylemişti: "Atatürk sen benim yürüdüğüm yollarda gördüğüm ışıksın, seni duyuyor ve hissediyorum aynen senin dediğin gibi yüzünü görmesemde. Ruhun şad mekânın cennet olsun inşallah.